

ΓΥΝΑΙΚΑ: ΣΥΜΒΟΛΟ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΣΚΕΨΕΙΣ, ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ, ΝΥΞΕΙΣ

Πήλινα θηγανοειδή σκεύη.
Πρωτοκυκλαδική ή
περίοδος νεκροταφεία
Χαλκονδριστής, Σύρος
Εθνικό Μουσείο.

Κυκλαδικό λατρευτικό
σκεύος, όπου η μήτρα
σπεικονίζεται
σχηματοποιημένη και
περιέχει μέσα της τον ήλιο,
τη θάλασσα, τις ουράνιες
σφαίρες, τα κύματα ...

Πρόταση: Ο χώρος της Τέχνης είναι ακριβώς ο χώρος που γεννιέται και χειρίζεται συνειδητά και με ιδιαίτερο τρόπο τα σύμβολα. Μια που ερευνούμε τον συμβολισμό και τα σύμβολα που έχουν εκφράσει την έννοια της Γυναίκας, αντί να γραφεί μια μακροσκελής ανάπτυξη, προτείνω να κοιτάξουμε μερικές σημαντικές συμβολικές απόψεις της γυναίκας, έτσι όπως τις έχουν αντιληφθεί και εκφράσει καλλιτέχνες μέσα στους αιώνες.

Η ματιά μας όμως, στην περίπτωση αυτή, θα μπορούσε να μην εσπασθεί μόνο στην αισθητική ή την ιστορική άποψη, αλλά στη συμβολική έννοια του έργου, ώστε να μην αναρωτηθούμε μόνο:

«τί έκανε τους καλλιτέχνες αυτούς να εκφράσουν έτσι, στην εποχή που ζούσαν, εννοιολογικά και συμβολικά την "Γυναίκα";», αλλά και πόσο και κατά ποιο τρόπο μας αφορούν, εμάς τώρα, αυτά τα έργα και τα νοήματά τους. Τι νύξεις, τι σκέψεις, τι έννοιες μας προκαλούν και γιατί;

Ελένη Πόταγα
Γλύπτρια

Ο άνδρας πράττει αλλά η γυναίκα είναι.

Robert Graves*

Μέσα στους αιώνες, κάθε άνθρωπος έχει συμμετάσχει, έχει συμβάλει στη σύλληψη, στην αντίληψη, στην κατανόηση και την εφαρμογή της ιδέας που εκφράζει η

μορφή. Άλλοτε συλλαμβάνοντας σύμβολα με τη φαντασία του, άλλοτε ενδυναμώντάς τα με την πίστη του και άλλοτε κατανοώντας τη σημασία τους, έτσι ώστε αυτά να αποκτούν ολιστική διάσταση και δυναμική.

Έτσι, σαν φάροι μέσα στην άγνωστη θάλασσα, τα σύμβολα, η κατανόησή τους και η εφαρμογή τους μας καθοδηγούν στην προσωπική μας πραγμάτωση, που δεν είναι ποτέ μόνον ατομική.

Αναζητώντας τον εαυτό μας, αναζητούμε μέσα από τα σύμβολα το νήμα που θα μας οδηγήσει σε μια νέα αξιολόγηση.

Η αξιολόγηση αυτή γίνεται η γέφυρα προς μια καινούργια τοποθέτηση του εαυτού μας, αλλά γίνεται και μια καινούργια αντίληψη του κόσμου που μας περιβάλλει.

Η ιδέα προσφέρεται ως μορφή με μια νέα όψη. Έτσι, ένα νέο σύμβολο προτάσσεται, ή ένα παλαιό παίρνει άλλες διαστάσεις.

Στις μέρες μας η διαδικασία αυτή γίνεται, ή τουλάχιστον μας φαίνεται πως γίνεται, με πολύ γοργούς ρυθμούς. Καίρια σύμβολα, όπως αυτά που αφορούν και καθορίζουν τον "εαυτό" και το "φύλο" μας, αλλάζουν.

Εμφανής είναι η προσπάθεια επανακαθορισμού του ρόλου των φύλων, που με τόση ένταση γίνεται στην εποχή μας και εκφράζεται με μια βαθιά αναζήτηση, τόσο στην τέχνη όσο και στην επιστήμη, αλλά και στην καθημερινότητα.

Έτσι, οι εξής ερωτήσεις προβάλλουν στο νου μου:

- Τι είναι εκείνο που αναγκάζει τις γυναίκες του δυτικού, προς το παρόν, κόσμου να διεκδικούν έμπρακτα με τέτοια ένταση την εξομοίωσή τους με τους άνδρες, σε κάθε επίπεδο;

- Τι είναι όμως κι εκείνο που κάνει τους νέους άνδρες να θέλουν να συμμετέχουν με την ενεργό παρουσία τους στις αιθούσες τοκετού τη στιγμή της γέννησης του παιδιού τους, και οι γυναίκες όχι μόνο να το επιτρέπουν αλλά και να το αναζητούν σαν άμεση απόδειξη αγάπης;

- Τι είναι εκείνο που κάνει τη σύγχρονη γυναίκα να απαιτεί σαν απόδειξη της υπέρτατης ελευθερίας της το "ένομο" δικαίωμά της να διακόψει την κύηση, που, χωρίς την "άδεια" της λογικής, της έχει συμβεί;

- Τι είναι εκείνο που κάνει τόσες σύγχρονες γυναίκες να μη δέχονται να θηλάζουν το παιδί τους, ή να διακόψουν το θηλασμό όσο το δυνατόν νωρίτερα;

- Τι είναι εκείνο που κάνει τόσες γυναίκες σήμερα να αντιπαραθέτουν την τεκνοποιία με την εργασία, και να επιλέγουν την εργασία ως τον πιο σίγουρο δρόμο προς την ολοκλήρωση του εαυτού τους;

Τόσην ώρα, όσο έρχονται οι ερωτήσεις αυτές στο νου μου, παράλληλα και με εμμονή, μου παρουσιάζονται εικόνες-σύμβολα:

Εμφανίζεται η εικόνα του κυκλαδικού λα-

"Πότνια Θεά", ίσως Άρτεμις, Χρυσά πλάκidia του 7ου αι. π.Χ., Ρόδος, Βρετανικό Μουσείο.

"Κουροτρόφος", Πηλός ύψους 0,16 μ. Ακρόπολη Σέσκλου, Νεότερη Νεολιθική περίοδος 3.700-3.300 π.Χ. Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Ποιοι και γιατί φαντάστηκαν, ονειρεύτηκαν και συμβόλισαν την Γυναίκα αγκαλιά με το παιδί της, με σπείρες κοσμικές να περιβάλλουν τα σώματά τους;

Ποιοι και γιατί φαντάστηκαν και ονειρεύτηκαν την Γυναίκα σαν Πότνια Θεά; Αυτήν που διαχέει τέτοια δυναμική αγάπη, ώστε όλα τα όντα να προστρέχουν σ'αυτήν.

τρευτικού σκευούς, όπου η μήτρα απεικονίζεται σχηματοποιημένη και εμπιρχει τον ήλιο, τη θάλασσα, τις ομόριες σπείρες, τα κύματα...

Ποιοι φαντάστηκαν, ονειρεύτηκαν και συμβόλισαν την Γυναίκα έτσι, και γιατί; Μόνο για να επιζήσει το είδος αναπαράγοντάς το; Ή για να επιζήσει το είδος μ'έναν θαυμαστό τρόπο μέσα σ'ένα θαυμαστό κόσμο;

Ποιοι και γιατί φαντάστηκαν, ονειρεύτηκαν και συμβόλισαν τη Γυναίκα αγαλιά με το παιδί της, με σπείρες κοσμικές να περιδιαβαίνουν τα σώματα τους;

Ποιοι και γιατί φαντάστηκαν και ονειρεύτηκαν τη Γυναίκα:

σαν "Πότνια Θεά",
σαν "Νικηφόρο Αθηνά",
σαν "Μητέρα του Θεού",
σαν "Παναγία της Σκέπτης",
που κρατάει χαραγμένη πάνω στην καρδιά της, μέσα σε αδιάρρηκτο κύκλο, την εικόνα του "Υιού του ανθρώπου", ενσωματώνει γι' αυτόν;

Ποιοι και γιατί ονειρεύτηκαν και έκαναν τον Κύριο και την Κόρη;

Ποιοι αναγνώρισαν σαν ζεύγος ιερό τον Ακενατών και την Νεφερίτιτ;

Γιατί ο Brancusi έκανε το "Ζεύγος" του από μία μόνο πέτρα;

Και, πιο πρόσφατα, γιατί χρειάστηκε μια σύγχρονη γλύπτρια να κάνει μια θριαμβευτική έγκυο Υψίπυλη, σε μια εποχή που υπάρχουν ειδικευμένα μαγαζιά για να κρύβουν επιτηδεια με ειδικά σχεδιασμένα ρούχα την εγκυμοσύνη!

Καινούργια σύμβολα πάνε να γεννηθούν, και γι' αυτό τίθενται τόσο έντονα στην εποχή μας ερωτήσεις εκ βαθέων, όπως:

Ποια είναι η Γυναίκα;

Ποιος είναι ο Άνδρας;

Ποιο είναι το Παιδί;

Πώς και πότε θα φανερωθεί μέσα μας η ανάγκη και η δύναμη που θα μας βοηθήσουν να ξεφύγουμε από το υλιστικό/κοινωνικό, Ξεφρενο τρέξιμο προς την "επιτυχία" ώστε να μπορέσουμε να επαναπροσδιορίσουμε τις αξίες και τις προτεραιότητές μας;

Πώς και πότε θα κατορθώσουμε να αναγνωρίσουμε την πραγματική έννοια, και να βιώσουμε μέσα στο είναι μας τη βαθύτατη και σημαντικότερη προτροπή του Χριστού: "...ους ο Θεός συνέζησε άνθρωπος μη χωριζέτω", καθώς και του Engels: "...όπου δεν υπάρχει έρωτας, δεν υπάρχει γάμος";

Πώς και πότε θα κατανοήσουμε και θα αποδεχτούμε ότι ο έρωτας δεν είναι ένα υλιστικό, σεξουαλικό ή κοινωνικό συμβάν ευχαρίστησης ή αναπαγωγής, ούτε ένα συναισθηματικό ούτε καν ένα πνευματικό μόνο γεγονός;

Δίτι ενώ μπορεί να είναι ένα από τα παραπάνω, ή και όλα μαζί, είναι κάτι πολύ περισσότερο και πέρα από αυτά.

Είναι ένα συμπαντικό, ολιστικό, συνεχώς δημιουργικό γίνεσθαι, μέσα στο οποίο κατορθώνουμε συνειδητά, μερικές φορές, να ρέουμε και εμείς.

Πώς όμως θα κατανοήσουμε ότι η συνειδηση αυτής της ροής και η συμμετοχή μας σ'αυτήν είναι η μοναδική μας πιθανότητα να συμμετέχουμε στο δημιουργικό πράττειν;

Είναι ίσως η μοναδική μας πιθανότητα να συλλάβουμε αληθινές ιδέες, να γεννήσουμε

αληθινούς ανθρώπους, να δημιουργήσουμε αληθινές σχέσεις.

Πώς θα αναγνωρίσουμε ότι όταν είμαστε μέσα σ'αυτή την ολιστική ερωτική ροή μπορούμε να βιώσουμε τον λόγο-σχέση με τον εαυτό μας, τον σύντροφο μας, το παιδί μας, το περιβάλλον μας;

Τα όνειρα, όταν τα ονειρεύομαστε και πιστεύουμε σ'αυτά, αποκτούν τέτοια δυναμική, που τα κάνει να πραγματώνονται, και τότε αρχίζουν να γεννιούνται καινούργια σύμβολα. Σύμβολα που θα πρέπει, που θα πρέπει, να είναι όχι μόνο της γυναίκας, του άνδρα, του παιδιού, αλλά και του καινούργιου ανθρώπου.

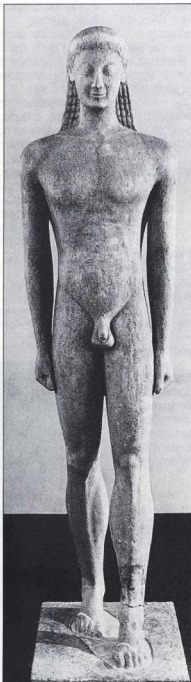
Ας φανταστούμε, λοιπόν, ως ονειρευτούμε, ως διαιστανθούμε, ως ανοιχτούμε προς τη νέα άποψη της αλήθειας που πάει να φανερωθεί μέσα στην πολυτάραχη και πολυπύαθη εποχή μας.

* Poems about love. c. 110. "Man does woman is." Doubleday 1964.

Θεά Αθηνά από το αέτωμα του Ναού της Αφαιας στην Αίγινα. Μάρμορο, 590 π.Χ. Γλυπτοθήκη Μονάχου.

Ποιοι και γιατί φαντάστηκαν και ονειρεύτηκαν την Γυναίκα σαν Νικηφόρο Αθηνά;

Ποιοι και γιατί φαντάστηκαν και ονειρεύτηκαν έτσι την Κόρη και τον Κούρο; Όντα ευγενή, που γεμάτα ελπίδα αλλά και δέος ανοίγονται προς τη ζωή.

Κόρη με πέπλο, Μάρμαρο, 1,20 μ., 535-530 π.Χ., Μουσείο Ακροπόλεως.

Κούρος Μήλου, 2,14 μ., 550 π.Χ. Μάρμαρο, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

The Woman: Symbol and Symbolism, Thoughts, Questions and Allusions

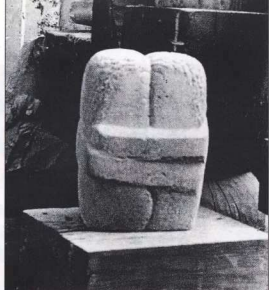
Heleni Potaga

The domain of art is the one that generates the symbols consciously and in a specific way. Since we investigate the symbolism and symbols which have conveyed the concept of Woman, instead of a long relevant essay, it would be most elucidating to look into certain important symbolic aspects of her, as they have been con-

ceived and expressed by artists throughout centuries. In this case, however, we should not simply consider the aesthetic or historical aspects of the works, but we should focus on their symbolic content and then wonder: What influenced and inspired the artists of each period for the symbolic and notional representation of Woman? How and in which way do these works concern us today? Finally, what are the allusions, thoughts and notions that they generate to the modern spectator and for what reason?

Η Παναγία που κρατάει χαραγμένη πάνω στο κύκλο την εικόνα του "Γιού του ανθρώπου". Μονή Σινά, 13ος αιώνας μ.Χ.

Γιατί ο Brancusi έκανε το "Ζεύγος" από μια μόνο πέτρα; Μήπως ο καλλιτέχνης θέλει να συμβολίσει τη δυνατότητά μας να κατορθώσουμε να μετατρέψουμε δημιουργικά την δυάδα σε Μονάδα;

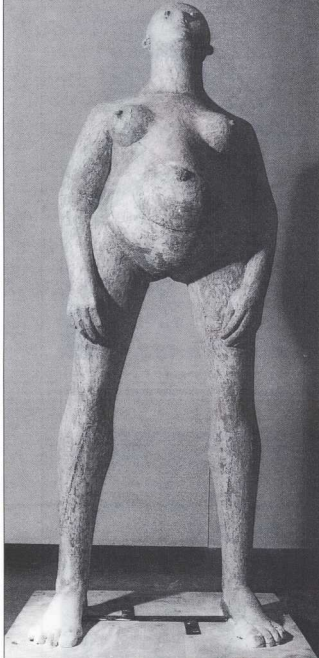
Η μητέρα Τερέζα.

...η καρδιά της μέσα σε αδιάρητη
...ένδω δέεται γ'αυτών.

Ποιοι και γιατί φαντάστηκαν και ονειρεύτηκαν την Γυναίκα σαν Μητέρα του Θεού;

6. "Μήτηρ Θεού"
Εγκαυστική τεχνική, Σινά,
6ος-7ος αι. μ.Χ.

Και πιο πρόσφατα, γιατί χρειάστηκε μια σύγχρονη γλύπτρια να κάνει μια θρησκευτική έγκο Υψηλή, σε μια εποχή που υπάρχουν ειδικά μαγαζιά που κρύβουν επιτήδεια με ειδικά ρούχα την εγκυμοσύνη;

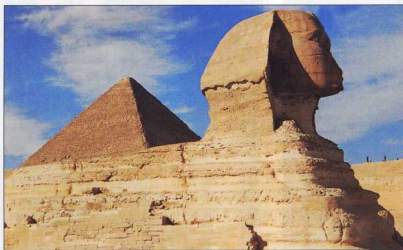
"Υψηλή". Έγκοος γυναίκα, 2,25 μ. Χρυσωπατός γύψος. Αθήνα 1963-64. Ελένη Πότογα.

Marilyn Monroe σε έργο του Andy Warhol.

Σφιγγα. Γκιζα, Κάιρο, Αίγυπτος.

Εικόνες της εποχής μας πολυμεταχειρισμένες και πολυδημοσιευμένες. Ινδάλματα γυναικών. Ποιες από αυτές είναι δυνατόν να μας συνδέσουν αμέσως και αδιαφθόρως με την αληθινή ιδέα του πολλαπλού δημιουργικού γυναικείου προτύπου;

Προαιώνιο σύμβολο του γυναικείου αρχέτυπου. Πυξίδα και σύμβολο της Θεάς Αθήνης και Σοφίας. Πώς η γυναίκα σήμερα θα μπορούσε ν'αντλήσει ουσιαστικά στοιχεία αναφοράς για τα όνειρά της, τους στόχους της, το πρόσωπό της, το έργο της;